

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาริธีนี้ เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาแบบตัดขวาง (Cross-Sectional Descriptive Study) เพื่อ ศึกษาพฤติกรรมกาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในระยะแรกเกิด ถึง 4 เดือนของมารดาที่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ในช่วง 2 ปี แรกของโครงการโรงพยาบาลสาขาสัมพันธ์ แม่-ลูก

ประชากร (Population) และตัวอย่าง (Samples)

ประชากรศึกษา คือ มารดาที่มีบุตรคนสุดท้ายอายุไม่เกิน 2 ปี หรือมารดาที่คลอดบุตรคนสุดท้ายหลังวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2536 และอาศัยในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวนทั้งสิ้น 586 คน ซึ่งมีรายชื่ออยู่ในการสำรวจของงานโภชนาการประจำเดือน ตุลาคม-ธันวาคม 2538

ตัวอย่าง คือ มารดาที่มีบุตรคนสุดท้ายอายุไม่เกิน 2 ปี ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ทุกรายโดยไม่มี การสุ่มตัวอย่าง จำนวน 586 คน

การเก็บข้อมูล

ผู้ช่วยวิจัย ได้รับการอบรมเป็นเวลา 3 วัน เกี่ยวกับแบบสอบถาม และวิธีการสัมภาษณ์ ก่อนออกสำรวจ แบบสอบถามได้ผ่านการ Pretest กับมารดาที่มีบุตรอายุ 0-2 ปี ซึ่งอาศัยในชุมชนตำบลเหนือเมือง ซึ่งมีลักษณะทางประชากรใกล้เคียงกับประชากรในเขตเทศบาลเมืองมากที่สุด ผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัย จำนวน 4 คน ทำการเก็บข้อมูล โดยเข้าสัมภาษณ์ประชากรศึกษาที่ละชุมชนโดยใช้รายชื่อและที่อยู่ของประชากรศึกษาจากงานเฝ้าระวังภาวะทางโภชนาการดังกล่าวข้างต้น (จากทั้งหมด 13 ชุมชน) ประมาณคนละ 5-6 ราย ต่อวัน ซึ่งมารดาแต่ละรายใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 15-20 นาที หลังจากการเก็บข้อมูลของทุกวัน จะมีการตรวจทานความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และประชุมหารือเกี่ยวกับปัญหาที่พบในแต่ละวัน ในรายที่ไม่พบในวันทีเข้า

สำรวจ จะทำการนัดหมายและกลับเข้าไปเก็บข้อมูลใหม่ตามวันที่นัดไว้ (ภายใน 1 สัปดาห์) เมื่อได้ครบตามเป้าหมายในชุมชนนั้นแล้วจึงเข้าสู่ชุมชนใหม่ในวันต่อไป ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประมาณ 3 เดือน คือ ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน 2538 ถึงเดือน มกราคม 2539

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูล ดังนี้
แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 : 1.1 ข้อมูลทั่วไปของมารดา ได้แก่ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ ครอบครัว จำนวนบุตรมีชีวิต ประวัติการตั้งครรภ์ การแท้ง และสถานที่คลอด

: 1.2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบุตรคนสุดท้าย ได้แก่ อายุ เพศ การเจ็บป่วยของบุตรในระยะ 4 เดือนแรก โดยเฉพาะโรคระบบทางเดินหายใจและโรคอุจจาระร่วง

ส่วนที่ 2 : พฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ใน ระยะ 4 เดือนแรก หลังคลอด จำแนกตามประเภทของนมที่ใช้เลี้ยงทารก ในมารดาที่มีบุตรอายุ 4 - 24 เดือน ส่วนมารดาที่มีบุตรอายุ 0-4 เดือน จะสอบถามถึงพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในปัจจุบัน

ส่วนที่ 3 : แบ่งออกเป็น 2 หมวด คือ

3.1 หมวดความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ได้แก่ ประโยชน์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ วิธีการทำให้น้ำนมแม่ยังคงอยู่ ระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

3.2 หมวดทัศนคติของมารดาต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ได้แก่ คุณค่าของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สำหรับมารดาและตัวบุตร

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. หาความตรงตามเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ (Content validity) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 4 ท่านตรวจสอบรายละเอียดของคำถาม และพิจารณาเนื้อหาของคำถามทุกข้อว่ามีความถูกต้องเหมาะสมหรือไม่

2. แบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาแล้วนำไปทดสอบ (Pre-test) โดยสัมภาษณ์มารดาที่มีลักษณะประชากรใกล้เคียง กับ เขตเทศบาลเมือง อาศัยอยู่ตำบลเหนือเมืองจำนวน 30 ราย เพื่อตรวจดูข้อบกพร่อง หาความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์แล้วนำมาแก้ไข ก่อนนำไปใช้จริง (47)

ระยะเวลาดำเนินการศึกษา

ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน 2538 ถึง เดือน มกราคม 2539

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นเตรียมการ

1. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ ขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย ถึง ผู้อำนวยการจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. คัดเลือกและอบรมผู้ช่วยวิจัย ซึ่งเป็นพยาบาลประจำกลุ่มงานเวชกรรมสังคม จำนวน 3 คน เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์พร้อมทดลองใช้แบบสัมภาษณ์

ขั้นดำเนินการ

1. นำหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ และขอความร่วมมือในการตอบข้อมูลแก่ ประชากรศึกษาที่จะทำการสัมภาษณ์
2. ทำการเก็บข้อมูลโดยผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัย จำนวน 4 คน ไปสัมภาษณ์ประชากรศึกษา ที่กำหนดไว้โดยเข้าไปที่ละชุมชน ทำการเก็บข้อมูล วันละ 5-6 ราชต่อคน จนครบ 13 ชุมชน ถ้าไม่มีผู้ให้ข้อมูลในวันนั้นได้ จะทำการนัดหมายกับทางบ้านที่สำรวจหรือขอความร่วมมือกับ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชนนั้น ให้นัดหมายกับมารดาให้อยู่บ้านในวันถัดไปภายใน 1 สัปดาห์ เพื่อตามเก็บข้อมูลให้ครบ
3. ตรวจสอบ ความเรียบร้อย สมบูรณ์ และความถูกต้องของข้อมูลในแต่ละวัน เพื่อความครบถ้วนของข้อมูล
4. ดำเนินการเก็บข้อมูล ทุกวัน จนครบจำนวนประชากรศึกษาในทุกพื้นที่ ใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล 3 เดือน (พฤศจิกายน 2538 - มกราคม 2539)

การจัดเก็บข้อมูล

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของ แบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน และทำการสัมภาษณ์ เพิ่มเติม ณะที่อยู่ในชุมชนนั้น
2. นำข้อมูลลงรหัส ตามคู่มือลงรหัสที่จัดทำไว้
3. บันทึกข้อมูลลงแผ่นแม่เหล็กด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ และตรวจสอบความถูกต้องเพื่อแก้ไขข้อมูลที่ผิดพลาดจากการบันทึกข้อมูล
4. วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) และ สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) (48,49,50) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ (51,52,53)

วิเคราะห์ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของมารดา ได้แก่ อายุของมารดา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ลักษณะครอบครัว ลักษณะการคลอด ประวัติการตั้งครรภ์ การแท้ง ประวัติการกินนมแม่ของลูก ก่อนคนสุดท้าย โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอเป็นตาราง
2. ข้อมูลทั่วไปของลูกคนสุดท้าย ได้แก่ เพศ อายุ สถานที่คลอด อาการผิดปกติหลังคลอด โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอเป็นตาราง
3. ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะ 4 เดือนแรก โดยจำแนกตามประเภทของนมที่ใช้เลี้ยงในระยะ 4 เดือน ระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เหตุผลของการไม่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่เลย โดยแจกแจง หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอเป็นตาราง
4. ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของมารดาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำนวน 4 ข้อ ในการประเมิน ถ้าตอบถูกต้องในข้อนั้น ๆ ถือว่ามีการปฏิบัติตนในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เหมาะสม หากตอบไม่ถูกต้องในข้อนั้น ๆ จัดว่าการปฏิบัติตนในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่เหมาะสม นำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอเป็นตาราง
5. ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ได้แก่ ประเภทของแหล่งความรู้ที่มารดาได้รับ ความรู้ที่มารดาได้รับจากการเยี่ยมบ้าน โดยแจกแจง หาค่าร้อยละ และนำเสนอเป็นตาราง
6. ความรู้ของมารดาต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ วิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ ความรู้จำนวน 10 ข้อ ให้คะแนนความรู้โดยตอบถูกให้ร้อยละ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน จากนั้นนำคะแนนที่ได้ มาหาค่าร้อยละ แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์ประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ (54) โดยแบ่งเกณฑ์คะแนนดังนี้

คะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไปอยู่ในเกณฑ์ดี

คะแนนร้อยละ 50-69 อยู่ในเกณฑ์พอใช้

คะแนนร้อยละ 0 -49 อยู่ในเกณฑ์ไม่ดี

7. ทศนคติของมารดาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผู้วิจัยได้ ประยุกต์ใช้ วิธีของ ลิเคิร์ต (Likert's scale) ซึ่งมีคำถามเชิงบวก กับคำถามเชิงลบ จำนวน 8 ข้อ โดยแบ่ง คำตอบ ออกเป็น 3 ระดับ ให้คะแนนดังนี้

	คำถามเชิงบวก	คำถามเชิงลบ
เห็นด้วย	ให้ 3 คะแนน	ให้ 1 คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้ 2 คะแนน	ให้ 2 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้ 1 คะแนน	ให้ 3 คะแนน

นำคะแนนมาหาค่าเฉลี่ย แล้วแบ่งเป็นระดับดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.49 มีทัศนคติอยู่ในระดับต่ำ

คะแนนเฉลี่ย 1.50-2.49 มีทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 2.50-3.00 มีทัศนคติอยู่ในระดับสูง

8. หาความแตกต่างระหว่าง ภาวะสุขภาพด้านการเจ็บป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงและ โรคระบบทางเดินหายใจของบุตรในระยะ 4 เดือนแรกหลังคลอด กับพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงลูกของ มารดา โดยใช้วิธีทดสอบ Chi-square

9. หาความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ และทัศนคติ เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กับ พฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะ 4 เดือนแรก โดยใช้วิธีทดสอบ Chi-square หาความ แตกต่างระหว่าง ความรู้ และทัศนคติ เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระหว่างมารดาที่คลอดและ ไม่ได้คลอดบุตรในโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่-ลูก และ หา ความแตกต่างของพฤติกรรมกรรมการเลี้ยง ลูกด้วยนมแม่ ระหว่างมารดาที่คลอดและไม่ได้คลอดที่โรงพยาบาลสายสัมพันธ์ แม่-ลูก โดยใช้วิธีทดสอบ Chi-square และ หาความแตกต่างระหว่างอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะ 4 เดือนแรกระหว่างมารดาที่มาคลอดในปีแรก และปีที่ 2 ของโครงการโรงพยาบาลสายสัมพันธ์ แม่-ลูก โดยใช้วิธีทดสอบแบบ Z-Test proportion